

ОДЕСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР
УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
«СЦЕНАРІЇ КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВИХ СВЯТ»**

Одеський Обласний центр української культури
Відділ народної творчості фольклору та етнографії

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
« СЦЕНАРІЇ КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВИХ СВЯТ »**

2020р.

Сценарій
календарно-обрядового дійства
«Щедрий вечір»

ЩЕДРУВАННЯ - давній звичай новорічних обходів, під час яких групи щедрувальників (переважно молоді) піснями славили господарів, бажали їм здоров'я й достатку, за що отримували винагороду. Щедрування супроводжувалося магічними діями, музикою, танцями, пантомімою, обрядовими іграми з масками. Обрядових новорічних пісень - щедрівок (різновид колядок) співали окремо господарю, господині, Хлопцюпцю, дівчині, усій родині, були щедрівки дитячі, жартівливі, пародійні.

На відміну від колядування щедрування незначною мірою відчувало на собі вплив християнської церкви. На кінець XIX ст. обряд переважно став явищем народної художньої творчості. Таким він зберігся й до сьогодні.

1 колядник: Ми йшли на вогник до цієї хати, не хотіли добрих людей на шляху минати. Добрий вечір вам!

2 колядник: Добрий вечір, добрий господар! Чи дозволите щедрувати, з Новим роком вас вітати, щастя, здоров'я побажати?

Хазяїн: !?

3 колядник: Прийшли щедрувати до вашої хати.

Всі: Щедрий вечір! Добрий вечір!

4 колядник: Тут живе господар - багатства володар.

Всі: Щедрий вечір! Добрий вечір!

5 колядник: А його багатство - золоті руки.

Всі: Щедрий вечір! Добрий вечір!

6 колядник: А його потіха - хороші діти.

Всі: Щедрий вечір! Добрий вечір!

7 колядник:

Гей ти, наш пан господар,

Пан господар на ім'я

У тебе в домі так, як у раю:

1 колядник:

У тебе столи клинові,

На них скатерті все шовкові,

У тебе скрині все ковані,

У них червінці не раховані.

(Співають «Ой сивая та зозуленька»)

2 колядник: А защедріємо до господині!

3 колядник:

Ой ясна, ясна на небі зоря,

А ще найкраща в дядька жона.

По двору ходить, як сонце сходить.

Як засміється – сад-виноград в'ється,

Як зажартує – коня дарує.

4 колядник:

Ой не садіть дядьку жінку біля віконця,

Біля віконця, біля дірочки,

Бо вкрадуть жону замість дівочки.

5 колядник: Знаємо, дядьку, гарну дитину маєте!

Дівчина:

По воду йшла, як зоря зійшла,

В сіннечки ввійшла, там люди сидять,

Люди сидять, її питають:

-Чи ти царівна, чи королівна?

-Я не царівна, не королівна,

Батькова дочка, гречна дівчина.

Хлопець:

Місяць сяє поміж зорьками,

Сокіл літає поміж галками,

Ваш син гуляє поміж дівками.

Поїхав до тестя в двір, тесть вибігає,

Коня розпрягає,

А теця в хаті столи застеляє,

Й ми тебе Хлопцюпчику не забуваємо,

З Новим роком поздоровляємо

(Стук у двері. Заходить Береза., веде козу)

Береза: Дозвольте зайти до вашої хати, і козі поскакати.

Коза:

Го-го-го, я коза сірая, коза білая,
Ріжками заколю, ніжками затопчу,
Хвостиком замету.

Береза: Де взявся заєць, став козу лаять:

Заєць:

Дурна коза, діточкам не матиця.
Пішла б у лісок, нарвала травиці.
І сама б їла, і діточок кормила.

А в Макіївці всі Хлопці стрільці,
Встрелили козу в праве вушко,
В праве вушко, в саме сердечко

Всі: Тиць, коза впала, хвіст задрала і закричала:

Коза: Ме-е-е-е-е-е-е-е-е-е.

Береза: Треба козиці три куски сала, щоб коза встала, весела стала.

6 колядник: Дайте козі вівса, а нам – ковбаса.

7 колядник: Дайте козі ячменю, а нам – грошей повну жменю.

1 колядник: Як маєш сина – давай сира.

2 колядник: Як маєш дочку – давай горілочку.

3 колядник:

Ой пляшу, пляшу – знаю до кого,
Дасть мені хазяйка пів золотого.

4 колядник:

Ой, скачу, скачу – бо гроші бачу.

А йди, хазяїн, до комори,

Ключики бери, ключики бери,

Скриньки розмикай, скриньки розмикай,

Нам грошей давай!

Ой, давай, давай, не затинайся!

Всі: Не маєш дати – не підемо з хати!

5 колядник:

Хай вам щастить у році новому прожити,

Грошей багато нажити.

6 колядник: Зі святом, з Новим роком!

Всі: Щедрий вечір! Добрий вечір! Добрим людям на здоров'я!

Співають «Щедрик, щедрик, щедрівочка»

Сценарій обрядового дійства «Водіння кози»

КОЗА – театралізований обряд-гра з масками, що мав свій усталений сценарій, пісенний і музичний репертуар. Названий за головним персонажем – парубком, перевдягненим козою (вивернутий кожух і дерев'яний макет голови тварини). Центральним моментом ритуального дійства був танець Кози, її “вмирання” і “воскресіння”, що символізували циклічний круговорот часу, прихід нового року. Землеробська спрямованість обряду яскраво розкривається у супровідній пісні:

Де коза ходить, там жито родить,

Де не буває, там вилягає.

Де коза ногою, там жито копою,

Де коза рогом, там жито стогом.

Із плином часу обряд утратив свою первісну магічну функцію і трансформувався в народну пародійно-гумористичну виставу. Крім центральної зооморфної маски, в ній діяло багато побутових персонажів: Дід, Баба, Лікар, Жандарм, Єврей, Циган, Турок, Гончар, Юрист та ін.

Коза – уособлювала родючість, життєдайну силу. Проте первісно образ цієї тварини, очевидно, був пов'язаний з культом померлих предків. Водячи Козу на Різдво (в деяких місцевостях під час щедрювання) від господи до господи, наші предки намагалися не тільки заворожити врожай на майбутній рік, а й, прикликавши силу померлих родичів, відродити (разом з народженням нового року) добру енергію для цілого роду.

Маска – (або ж намазування обличчя сажею чи борошном) була еквівалентом сліпоти. Вона також уособлювала представника тільки «нижнього» світу, свідчила про особливу магічну силу, якою той володів. У дохристиянських ритуалах закрите обличчя свідчило про прихід людини «здалеку», і було знаком «того світу».

Вивернутий кожух, одяг навиворіт – використовували і в поховальному обряді як знак належності до потойбіччя, де все не так, як у живих.

Солома у вбранні Кози та Діда, який її водив – зв'язок з «тим світом». Про солому, в якій збираються душі предків на Різдво, говорять і обряд проводів померлих. Образ Кози, барана, присутній у карпатських поховальних обрядах. Як відомо, з мерцем «гравись», щоб шкоди живим не робив. Серед одної з ігор було те, що баран, чи коза повинні були перестрибнути через труну з померлим. Первісний магічний характер ці ігри вже втратили, набувши розважального змісту, проте, можливо, йшлося саме про ритуальний сміх, що мав повернути мертвих до життя. Запалена солома фігурувала й у весільному обряді, де вона наділялася очисними властивостями.

Кіт – втілення духу домашнього затишку; він пасе тіні темних сил в образі мишей.

«Коза» – театралізований обряд-гра з масками, що мав свій усталений сценарій, пісенний і музичний репертуар. Центральним моментом ритуального дійства був танець Кози, її «вмирання» і «воскресіння», що символізували прихід нового року.

Крім головної Кози, в ній грало багато інших персонажів: Дід, Баба, Лікар, Кіт, Чорт, Циган, Турок, Юрист та ін. З часом обряд утратив свою первісну магічну функцію і трансформувався в народну пародійно-гумористичну виставу.

Розігрування «Кози» відбувалось приблизно так:

Парубок (з'являється на порозі хати): Добрий Вечір! Щедрий Вечір! Дозвольте заколядувати.

Господар: Добрий Вечір! Заходьте. Колядуйте.
Заходить гурт колядників.

1-ий колядник:

Колядин, колядин, я у батька один.
Мені не дивуйте, ковбасу лаштуйте.
Колядин, колядин, я у батька один.
Винесіть пиріжечок та покладіть у мішечок,
З руками, з ногами, щоб бігав за нами.

2-ий колядник:

Ой ясна, ясна на небі зоря,
Ой красна, красна у дядька жона.
І красовита, і грошовита,
По двору ходить, як сонце сходить.
Добрий Вечір!

Гурт (співає):

Нова радість стала, яка не бувала.
Над вертепом звізда ясна на весь світ возсіяла.
Де Христос родився, з Діви воплотився,
Як чоловік пеленами убого повився.
Ой Ти Царю, Царю, Небесний Владарю,
Даруй літа щасливії цього дома господарю.
Не так господарю, як тій господині.
Даруй літа щасливії усій Україні.

Щедрувальниці:

Щедрик, ведрик, винесіть вареник,
Грудочку кашки, кілечко ковбаски.
Винесіть книш, бо впушу в хату миш.
Винесіть ковбасу, бо всю хату рознесу.
Коли це із-за дверей чується:

– Ме-е-е!

Парубок: О! Коза вже голос подає – Багату Кутю віщує.

Дід з бабою заходять до хати. Дід на мотузці веде Козу. Починається ритуальне дійство.

Дід: Добрий Вечір! Щедрий Вечір!
Між Дідом і Бабою проскакує кіт

Кіт: Няв! Дайте сала!

Баба відштовхує Кота.

Баба: Ваше сало поскакало! Не звикайте до сала!

Кіт ображається і втікає до Діда, який жаліє його. Коза весь час підтанцьовує. Дід починає пісню.

Дід: Гоп-гоп, Козуню,

Гоп-гоп, сіренька,

Гоп-гоп, біленька.

Ой розходився, розвеселився,

По цьому дому, по веселому.

Баба: Ой поклонися цьому господарю,

І жінці його, і дітям його!

Гоп-гоп, Козуню,

Гоп-гоп, сіренька,

Гоп-гоп, біленька.

Виходить Циган.

Циган (до Діда): Діду, продай Козу!

Дід: Купуй, коли гроші є.

Циган: А чи ж вона молода?

Дід: Майже молода Коза! А найголовніше – дає відро молока в день!

Циган: Відро?! А дай я її роздивлюся.

Дід: Дивись!

Дід з Циганом беруться за Козу, штовхають її, мацають. Та верещить, дригає ногами. Дід з Циганом падають. Коза продовжує танцювати.

Один з ряджених (співає):

Де Коза стопою, там жито копою,

Де Коза рогом, там жито стогом.

Де Коза ходить, там жито родить.

Гоп-гоп, Козуню,

Гоп-гоп, сіренька,

Гоп-гоп, біленька.

Стрільці (заходять співаючи):

А в тому сільці,

Де взялись стрільці,

Встрелили Козюшку

У правеє вушко!

Пртуць, Коза впала

І хвіст задрала.

Коза падає, одкидає голову, як нежива.

Кіт (нявчить): Треба Козиці три куски сала,

Щоб Коза встала!

Парубок: Сало високо висить!

Кіт ображається і ховається в юрбі.

Дід (плаче): Рятуйте! Майже молоду Козу вбили!

Циганка (лає Діда): От, йолопе! Через тебе такий заробіток втрапили! Що тепер будемо робить?! (Штовхає Козу ногою). Тепер це ніщо хіба що на шкуру обдерти!

Дід: Рятуйте! Рятуйте! З майже живої, майже молододі Кози шкуру здерти хочуть! (Штовхає Циганку). Ану геть! Я їй дохтора погукую. Дохтора! Дохтора!

Лікар (виходить): Я лікар ще старої науки. Усі болячки лікую. (Підходить до Кози й на нозі міряє пульс). Ну, це невідома хвороба! Хоча, був оце в мене нещодавно один хворий... Каже мені: «Ходить не можу, ходить не можу...» А ось після такого укола (дістає з-під поли величезний шприц) встав і побіг, як заєць!

Лікар намагається й Козі зробити укол, та підстрибує й тікає.

Лікар (співає):

Ой устань, Козо, та й отрусися

По всьому дому, по господарству ізвеселися.

Де Коза стопою, там жито копою,

Де Коза рогом, там жито стогом.

Де Коза ходить, там жито родить.

Гоп-гоп, Козуню,

Гоп-гоп, сіренька,

Гоп-гоп, біленька.

Коза, ображена на таке лікування, плює в бік Лікаря, свариться на Діда і тікає.

На сцені з'являється Чорт.

Чорт: О! Коза! Та й стара ж... Аж порох із неї сиплеться! Що з неї візьмеш?! Стій! А душа? (Звертається до Кози). Привіт, Коза! А йди-но сюди!

Коза: Привіт! А що тобі треба?

Чорт: У тебе є щось таке, що я купив би?

Коза: У мене багато чого є. Що саме тебе цікавить?

Чорт: Душа.

Коза: О, це товар дорогий!

Чорт: А в мене диви що є!

Чорт витягає з мішка пачку грошей. Коза хоче схопити їх. Чорт ховає гроші за спиною.

Чорт: Ич, яка хитра! Спочатку товар покажи!

Коза показує душу. Чорт віддає їй гроші, підставляє мішок для душі, повертається до глядачів.

Чорт (тихо, хитрувато всміхаючись): Нічого, мені їх не жаль, вони фальшиві. Я собі нові намалюю.

Коза, скориставшись тим, що Чорт одвертається, ховає душу, а в мішок кидає Кота. Після цього прожогом біжить до Діда з Бабобою і ховається за ними. Чорт тим часом заглядає в мішок і бачить Кота замість душі.

Чорт: Ах ти ж, капосна! Знову мене обдурила! Ну, нічого, наступного року душа твоя точно буде моєю.

Чорт свариться на Козу пальцем. У цей час чується чоловічий голос.

Козак: Ану розтупіться! Дайте нашій Меланочці пройти (заходять).

Козак співає пісню, а Меланочка соромиться, копирсає носком підлогу.

Козак:

Наша Меланка – господиня,

На ополонці ложки мила,

Приспів:

Щедрий Вечір! Добрий Вечір!

Добрим людям на здоров'я!

На ополонці ложки мила,

Ложку, тарілку упустила.

Приспів:

Ложку, тарілку доставала,

Шовковий фартух замочала.

Приспів.

Пісню продовжує Меланка, при цьому тріпоче фартушком, ніби справді сушить його, а тим часом цупить потихеньку (з парт) все, що може.

Меланка:

Ой повій, вітре, сюди-туди,

Висуши фартух та й із води.

Повій, вітроньку, крізь ворота,

Висуши фартух краще злота.

Ой повій, вітре буйнесенький,

Висуши фартух білесенький.

Парубок: А тепер хочу всім нагадати, що в цей день Меланка може взяти собі все, що заманеться. І ніхто не може в неї нічого забрати.

Учні, в яких поцупили ручки, олівці, щоденник, спантелічено дивляться одне на одного.

Парубок: Але я можу попросити Меланку повернути все. Обіцяю тобі, Меланочко, відшкодувати втрачене.

Меланка з великою нехиттю віддає речі. Усі ряджені і присутні починають співати.

Ой сивая та і зозуленька.

Приспів:

Щедрий Вечір! Добрий Вечір!

Добрим людям на здоров'я!

Усі сади та й облігала.

Приспів.

А в одному та і не бувала.

Приспів.

А в тім саду три тереми.

Приспів.

У першому – красне сонце.

Приспів.

У другому – ясен місяць.

Приспів.

А в третьому – дрібні зірки.

Приспів.

Ясен місяць – пан господар,

Приспів.

Красне сонце – жона його,

Приспів.

Дрібні зірки – його дітки.

Приспів.

Сценарій обрядового дійства «Івана-Купала»

Одним із найстаріших найбуяліших літніх свят наших предків є Івана Купала, яке випадає 7 липня. У народі об'єднався образ язичеського бога достатку Купали з християнським пророком Іваном. Це день літнього сонцестояння. На Купала у давнину відбувалися масові молодіжні ритуальні ігрища, пов'язані з утворенням нових сімей. Це свято молоді, свято сонця, свято землі, свято води і вогню, свято зачакловування на кращу долю, свято духів давнього роду нашого.

КУПАЛА (Івана Купала) – давньо-слов'янське свято літнього сонцестояння. Відзначалося 24 червня за ст. ст. у період підготовки до збору врожаю. Первісне Ку-палою, очевидно, називали ляльку або опудало, яких купали - топили у воді, заривали у землю, спалювали. Назва ж Івана Купала походить від народного наймення Іоанна Хрестителя, вшануванням якого православна церква намагалася подолати дохристиянські традиції.

Серед українців купала відзначала переважно молодь у купальській (івашвську) ніч. Свято поєднувало елементи культу Сонця, аграрної магії, очисних та еротичних обрядів. Напередодні парубки розкладали великі купи хмизу на пагорбах, берегах річок, озер тощо. Запалити ці купальські вогні доручали дідам, які повинні були до вечірньої зорі добути примітивним способом новий вогонь. Вірили, що, стрибаючи через багаття, можна позбутися хвороб, злих чарів, безплідності. Виходячи з того, вдалим чи невдалим виявився стрибок через вогонь, дівчата й парубки ворожили про своє майбутнє, ранній чи пізній шлюб. Важливу роль у купальських обрядах відігравали колесо як символ Сонця та вода – ці стихії порівнювалися з братом і сестрою.

Центральне місце у святі займало ритуальне деревце – марена (купайлиця, купайло, гільце). Рубали його Хлопці, а прикрашали дівчата – живими та штучними квітами, ягодами, стрічками тощо. Навколо марени водили хороводи, співали пісні про кохання, сватання, майбутній шлюб. Тут же відбувалося своєрідне ігрове суперництво між дівчатами і парубками: останні намагалися будь-що відібрати у дівчат деревце і поламати його. Щоб Хлопці попекли руки, у деяких селах Поділля виготовляли спеціальній дублікат ритуального дерева з будяків, терну чи кропиви. При цьому обидві сторони обмінювалися ущипливими жартами і пісненими докорами.

Купальському дереву надавалося й аграрно-магічного значення. У багатьох місцевостях його купали у воді, а потім розламували так, щоб кожній дівчині дісталась гілочка. Шматочки марени несли на городи (щоб краще в'язалися огірки), затикали під стріху (щоб багатство велося), кидали у річку (щоб дощ пішов).

Купальську ніч вважали чарівною, коли пробуджувалася нечиста сила. Звідси – широко розповсюджені дівочі ворожіння на вінках, численні обряди і магичні прийоми, за допомогою яких застерігались від відьом. Вірили, що трави, зібрані на Купалу, мають особливо цілющі властивості. Багато повір'їв було пов'язано з квіткою папороті.

1. Вінкоплетення (кожна дівчина в'яже два вінки; один з квітів, а другий без). При цьому співають купальських пісень («Заплету віночок» та ін.), заворожуючи на щасливу подальшу долю. Квіти добирають до вінка з урахуванням народної квіткової символіки, адже віночок на Україні завжди був своєрідним жіночим оберегом. До віночка впліталися багато різних квітів Це, зокрема, ромашка, ружа, деревій, любисток, безсмертник, незабудка, калина та ін. Особливе місце належить барвінку – символіві життя і безсмертя, любисткові і блавату – символам відданості. Основу Вінка Кохання становили ромашка (символ ніжності, доброти, юності) і вусики хмелю (символ гнучкості і розуму); Вінок Відданості плели з волошок і любистку; Вінок Надії в'язали з волошок і польового маку. Волошка – символ простоти і ніжності, мак вселяє надію. Особливо захищає від нечистої сили в Купальську ніч тоя, часник, полин.

Пам'ятайте! Ваше основне завдання полягає у тому, щоб якомога докладніше набула поширення задана інформація. Прослідкуйте, щоб належним чином було підготовлено усі святочні реквізити!

2. Купалочка-Фортуночка. Дівчину саджають по центру, а навколо водять хороводи, співаючи магичних купальських пісень. З-поміж себе дівчата вибирають найкращу (Купалочка-Фортуночка).

Навколо неї кладуть вінки, а їй зав'язують очі й проводять повз стіни, де були розставлені чисельні вінки, а її садять біля неї ставлять Хлопціб, сир, масло. У визначеному порядку дівчата підходять до неї і промовляють:

«Ой Купалочка-Фортуночка віночки подай!»

«Вийди, вийди, Фортуно,

до нашого Лада – гай!

Та віночок щастя нам подай,

Нам подай!»

Купалочка-Фортуночка подає вінки, що віщують долю дівчини, опісля під час хороводу вона повертає вінки власницям (за певними прикметами), частуючи їх маслом, сиром, Хлопцібом, замовляючи щастя.

3. Хороводи навколо гільця.

«Наша Марена з верби, з верби,

А ти, Іване, прийди, прийди.

Ваше Купало із гіляки,

А ваші Хлопці роззявляки».

4. Забавка. «Ой хто в тому лісі стукає-гукає».

Звук литаври сповіщає про початок дійства.

Перед брамою стоїть лісовик із русалками і нікого не впускає у свої володіння. На перед виступають Хлопці

Хлопці: О велетню, лісовий царю!

Волхв: Прийшли до тебе з поклоном!

Хлопці: Прийшли до тебе з поклоном!

Волхв: Пусти нас у свої володіння!

Хлопці: Пусти нас у свої володіння!

Волхв: О велетню, лісовий царю! Пусти їх у свої володіння.

(Хлопці кланяються)

Лісовик: Що шукаєте у моєму лісі?

Волхв: Хочу роздобути квітку папороті.

Лісовик: А для чого потрібна вона вам?

Волхв: Це відомо лише їм самим.

Лісовик: Я дозволяю ввійти вам у моє володіння.

Хлопці: Благослови нас, лісовий царю!

Лісовик: Благословляю вас на щасливе повернення.

Волхв: А ви всі стійте тихо, щоб не сполошити нечисту силу.

В лісі чується свист і крик. Вибігають шукачі. За ними женуться чорти. Вибігає останній шукач. Знайшов!

Всі: Де? Невже?

Він розкриває долоні і побачивши, що нічого нема, не може зрозуміти куди це поділося.

Волхв: Але ж ви знали, Хлопці, що знайти квітку папороті неможливо.

Лісовик: І це не дивно, колись люди володіли чудодійними квітами, але коли стали робити погані вчинки за їх допомогою.

Мавка: І тоді боги звеліли нечистій силі берегти цвіт папороті і не допускати до неї людей. Але ви не сумуйте. Сьогодні ніч чудес: збуваються бажання, звірі говорять, дерева ходять.

Хлопці: Кажете, збуваються бажання? То давайте загадаємо бажання всі разом.

Волхв: Так ставайте всі в коло, візьміть ліву ногу в праву руку, а ліва рука за ліве вухо сусіда і плавно рухаючись по колу загадуємо бажання примовляючи.

«Мала, нічко-купалочка,
Здійсни наші бажаннячка,
хай водою омиються,
над вогнем здимляться і
хай збудуться!»

Лісовик: Якщо ви хочете, то я покажу вам дорогу у країну чудес, де живуть злі і добрі боги. Сьогодні вони разом з вами святкують перемогу сонця, могутнього бога Ярила, над темрявою. І саме цієї ночі донька Ярила, прекрасна богиня любові та парубання Лада має передати владу Купайлові, богові жнив. Чи хочете в цю країну див???

Всі: Хочемо!

Всі співають.

Волхв: Якщо ви пройдете крізь вогняну браму, то опинитеся в цій країні.

«На Івана нічка мала!
Щоб Купала звеселити, треба браму запалити!»

Розставляється вориння.

Всі проходять через вогняну браму та співають, але дорогою їх лякають чорти, що викрадають Гільце.

Дівчата: Гільце наше вкрали.

Хлопці: Волхве, допоможи ним повернути Гільце.

Всі: Допоможи!

Волхв: Поганий знак, але я вам допоможу. Стає на жертovníк перед Ідолами і говорить.

Чорна смерте-сноровице,
Мертва кривце-крававице,
Йдіть на води, на три броди,
Йдіть до лісу, до пралісу,
Цур вам, пек!

Каміння вам на язик,
Каміння вам на вуста
Кам'янійте й ви самі!
Ідоли, допоможіть своєму народові!

Погані справи, певно в спілку з чортами вступила відьма Хвеська.

Треба гукати лісовика, це його володіння, він знає, що робити.
Тож зможе допомогти.

Всі: Лісовику!!!!

Лісовик: Ви знову гукали мене?

Волхв: О лісовий царю! Нечиста відьма викрала у нас Гільце,
допоможи його повернути!

Всі: Допоможи!

Лісовик: Повертається до ідолів, робить магичні рухи.

Дівчата: Благослови, Волхве Купала зачинати!

Всі: Благослови!

Волхв: Благословляє, а всі береться за руки і водять хороводи
співаючи («Через наше село» та ін.)

Дівчата: Ану те Хлопці, чи готовий у вас вогонь!

Хлопці: Готовий!

Стають із чотирьох сторін ватри і символічно запалюють вогнище.

Недалечко біля ватри лежить купа прутиків, всі беруть по одному
і запалюють вогонь з ватри. Опісля всі знову стають в коло і водять
хоровод.

Але знову набігає нечиста сила на чолі з відьмою Хвеською. Навко-
ло зчиняється шум і вереск. Чорти крадуть дівчат і несуть у ліс.

Хвеська: Ха-ха. Кричіть ніхто вам не допоможе. Сам бог-Ярило
і його дочка Лада розгнівалися на вас, що ви забули їх запросити на
свято. ХА-ХА-ХА!

Дівчата: То що нам робити?

Всі: Що?

Хлопці: Треба прогнати нечисту силу і попросити прощення в
богів.

Хвеська: Як ви нас проженете, коли вищих у нас багато.

Волхв: Правда, треба буде трішки попрацювати, то ж ми її вас
запрошуємо на свято, адже це ніч див, тут все можливе.

Лісовик: Принесіть мені водиці із священної криниці.

Мавки приносять. Лісовик кропить, чорти втікають до вогненно-
го кола, коло запалюється вони перетворюються в людей.

Волхв: Слухайте мене, і робіть все, що я вам накажу. Отож, по-
вторюйте за мною.

О Всемогутній Ярило!

Всі: Слава Тобі!

Волхв: Ти все можеш!

Всі: Ти все можеш!

Волхв: Будь же милостив і захисти від усякої напасти. Ми при-
носимо тобі Жертву і молимо тебе, щоб ти прийняв її. Молимо тебе!
(Кидає у жертвний вогонь седе?)

Всі: Молимо тебе!

Волхв: Молимо тебе, захисти нас від злих духів і нечистих сил,
яви нам свою ласку. Прийми, Ярило-боже, жертву!

Всі: Прийми Ярило-боже, жертву!

Із жертвника, в супроводі слуг, які несуть смолоскипи, виходять
Ярило та Лада.

Волхв падає на коліна. О Великий Хорсе! Преславний Ярило!
Ти показав нам свій золотий лик, ти вселив у наші серця надію і
радість! Будь славен Ярило!

Всі: Будь славен Ярило!

Волхв: Сонечко ясне, Ярило!

Всі: Сонечко ясне, Ярило!

Волхв: Пришли нам літечко ясне, Ярило!

Всі: Ярило!

Волхв: Щоб усе росло і родило, просимо тебе!

Всі: Просимо тебе!

Волхв: Слава тобі!

Дівчина 1 та Хлопець 1: О Всемогутній Ярило! Пробач нам глу-
хим, сліпим і нерозумним!

Твоє прощення і благословення запалить в наших серцях добро.
Будемо завжди тебе пам'ятати і тобі служити.

Щоб тебе звеселити, дозволь ватру розпалити, щоб Купала розпочати, тебе, славний, звеселяти, будемо тобі служити.

Всі: Тобі служити!

Дівчина 1: Будем Ладі поклонятися!

Всі: Будем Ладі поклонятися!

Хопець 1: А людям добро творити!

Всі: Добро творити!

Всі: Слава тобі! Слава довіку!

Волхв: Сьогодні небо вступило в шлюбну злуку з землею і кличе до такої свяченої спілки людину.

Сьогодні боги єднаються з людьми і в знак цього єднання поведемо хоровод.

Пісня. Посію я рожу...

Ярило: Вся земля уквітчана, дозрівають плоди.

А щоб настало літо треба Ладі передати свою владу чоловікові – працьовитій і добрій людині, який після одруження стане Купалом – богом жнив і достатку.

Лада: Бог Перун вас всіх вітає

Блиском, дощем, громом.

Жене вітри вітровії

Горами і долом.

А вітри несуть на крилах радісну новину,

Що вже літо, що вже красне увінчає днину.

Я ж-бо землю устеляю квітами й зелями.

Судженого виглядаю з щедрими дарами.

Подарую очі й руки і щедрю розмову.

Ніч дарую теплу й гожу, й радість світанкову.

Ярило: Для моєї дочки потрібно сьогодні обрати чоловіка, щоб увесь людський рід не загинув безслідно.

(Зголошуються парубки від кожного осередку. Ярило загадує їм загадки).

8. Загадки:

А що росте без коріння? (камінь)

А що сходить без насіння? (сонце)

А що плаче – сліз не має? (серце)

А що грає – голос має? (скрипка)

А що горить без полум'я? (любов)

А що шумить без буйного вітру? (річка)

А що біжить без перестанку? (час)

9. Найголовніше – принести квітку папороті.

Б'ють литаври. Переможець отримує руку Лади і стає королем свята. Йому подають вінок.

Всі: Слава!

Іван та Лада беруться за руки. Благословіть нас, батьку!

Ярило: Благословляю! І надаю тобі титул Івана Лопушника.

Дівчина 1: О Великий боже, Ярило, благослови весь наш український народ!

Хлопці й дівчата беруться за руки і просять благословення у Ярила.

Ініціатива від вас!

Лада: Сила життя і сила щастя народжуються в доброті вашій, у доброті кожної людини. Зло буйно росте.

Його можна побороти тільки силою добра та духовної краси.

Всі водять хоровод.

Волхв: Тож погойдаймо нашу молоду на весільній гойдалці.

Але за умови, що ви всі співатимете.

Б'ють литаври

Всі йдуть у напрямку гойдалки та по черзі гойдаються співаючи пісень.

Волхв: А зараз всі через вогонь стрибаємо, кожен повинен не менше 3 рази перестрибнути ватру.

Похід з факелами до річки, де на березі на «поїзд» чекають Водяник та русалки, які за вторгнення у свої володіння просять викуп. Хлопці викупляють...

Співають пісню:

«Та купався Іван
Да й у воду впав.
Да купався Клим,
Дай у воду вплив.
Да купався Іван –
Доведеться і нам.
Да купався Мусій –
Доведеться усім.

На калину роса впала в нас на вулиці Купала,
Купала на Йвана!» (спільне купання)

Дівчата кидають віночки зі свічками на воду, загадуючи при цьому бажання. Співають «Чий же то віночок...» Хлопці дістають із води вінки. Всі повертаються до ватри. Відбувається викуп віночків. Кожний осередок на ватру має представити себе та придумати забаву.

Дівчата співають:

«Сходилося Купало до дому, до дому,
Час нам, дівоньки, до дому, до дому.
А єдна дівчина зосталась, зосталась,
Буде їхать парубок зі Львова, зі Львова,
Да привезе вінок з кадила, з кадила,
Щоб здорова дівочка зносила, зносила».

Сценарій вечорниці – «Варвара шила і нас навчила»

Глядацька зала стилізована під українську хату, облаштовані місця для рукоділля та майстер-класів.

Звучить музичний вступ, до зали входить господиня та співає «Зелене жито», закінчивши співати звертається до гостей.

Господиня: Вітаю вас, дорогі гості!

Дякуємо вам, що до нас завітали,
Часу свого не пошкодували!

Іде по українській землі зима і веде цілий хоровод народних свят. Це і день Катерини – свято дівочої долі, і день Святого Миколая – найбажаніше свято для дітлахів, і день Святого Андрія, або Калити, коли молодь збирається на вечорниці, кусати калиту та ворожити. і свято Варвари, покровительки кравців вишивальниць і всіх рукодільниць.

Народні свята. Звичаї. Традиції. Обряди. Як їх багато у нашого народу! І всі вони одне одного краший. І кожен чимось особливий, відмінний, неповторний, має свій колорит, національне забарвлення. Але кожному зі свят притаманні веселий настрій, народний гумор, вигадка, дотеп. Після важкої роботи гарними тихими вечорами до наміченої господи збиралася молодь. Збиралася повеселитися і, разом з тим, попрацювати. У гарно прибраній хаті, при каганці, жінки й дівчата пряли пряжу, вишивали.

Господиня: От і сьогодні до нас на вечорниці завітали справжні майстри, які поділяться секретами своєї творчості з молоддю. В їх руках все новими фарбами палає наш Рушник національної Єдності Одещини, все нові дивні квіти розквітають на ньому, найказковіші візерунки, немов, струмочки біжать по полотну. Сьогодні буде звучати музика української вишивки, а тепло сердець, що осяяні талантом зігріють всіх нас в цей зимовий день.

Вишиваю. Вишиваю душу
В хрестики на білім полотні.
Я собі зізнатись чесно мушу,
Що від цього радісно мені.
Радість щедро закладу в узорі,
Що виходять із-під рук моїх,
Ласку, доброту й любові море
Заплету по-між узорів тих.
Цю роботу подарую дітям,
Пройде час, а потім і життя,
Може колись серце їм зігріє,
Мамине стареньке вишиття.

Господиня: Та яке ж рукоділля без пісень.

Господиня: Веселі в нас вечорниці ! Гарні в нас рукодільниці! Та ми досі так і не почули, чому 17 грудня ми згадуємо Варвару, і чому цей день – свято рукодільниць.

Господиня: Яка цікава розповідь! Нам аж співати захотілося ! А ну, хто з нами? Приєднуйтеся !

Чути стукіт в двері.

Господиня: О, та то мабуть Хлопці до нас на вечорниці завітали !

Знову стукіт.

Микола: Та пустіть вже!

Ганна :Гарненько попросить!

Маринка: Хто такий?

Микола: Пес рябий, баран круторогий, ведмідь клишоногий. Пустіть до хати!

Ганна: Не пустимо до хати, бо дуже вас багато!

Хлопець: Пустіть ліпше, бо буде гірше!

Маринка: Ми, як візьмемо рогатини , поламаємо вам спини!

Микола: Дівчатонька, голуб'ятонька, та ми прийшли не битися, а миритися, ми вам подарунки принесли!

Дівчата пускають Хлопців.

Господиня: А ну покажіть, що ви нам принесли!

Микола: Ось, дивиться які гарні іграшки !

Дівчата беруть, роздивляються.

Це не просто іграшки це прообрази найдавніших зразків, що були знайдені на території нашої країни і відносяться до II тисячоліття до н.е. Ці вироби створені талановитими майстрами з такою любов'ю, що вміють оживати. Не вірите ? Тож дивіться самі!

Один з Хлопців починає свистіти свистуном.

Інший Хлопець розповідає про глиняну іграшку.

Господиня: Та ми теж не тільки співати можемо ! От, подивіться, що вміють наші дівчата.

Дівчата з «Калини» демонструють свої роботи.

Господиня: Хлопці, ви такі гарні мелодії насвистували ! Ану, заграйте нам, а ми заспівемо.

Один з Хлопців починає насвистувати, потім звучить музичний вступ і дівчата співають.

Господиня: Ну що, дівчата, час вже і нам до рукоділля сідати. Та і гостям нашим вже дуже хочеться опанувати якийсь вид народного мистецтва.

Отож вибирайте, що вам більш до вподоби.

-Вишивка – із буденної праці перетворилася на вид мистецтва, що несе в собі цілу розповідь, зачаровує магією кольорів та відтінків.

- Декоративний розпис, що робить прості побутові речі дивовижними творами мистецтва.

- Витинанка – тонке паперове мереживо, яким прикрашали стіни та фіранки або використовували в підготовці до релігійних свят.

Господиня: Ну, що ж, до роботи !

Дівчата сідають вишивати та тихенько співають. Всі запрошені розходяться на майстер-класи.

Сценарій календарно-обрядового дійства «Андріївські вечорниці».

АНДРІЯ – молодіжне свято, близьке за змістом до Катерини. Відзначалося 30 листопада за ст. ст. і відповідало церковному святу Андрія Первозданного. Молодіжні зібрання цього дня були наповнені веселощами й розвагами і подекуди називалися великими вечорницями. На Андрія вдавалися до різноманітних прийомів любовно-шлюбної магії засівання конопель, ворожінь із балабушками, калитою тощо. Ці ворожіння мали відповісти на такі основні питання: чого чекати в Новому році – шлюбу чи смерті, якщо шлюбу – то хто буде чоловіком, чи буде шлюб щасливим. Намагалися також дізнатися про професію, матеріальне становище майбутнього чоловіка, главенство у майбутній сім'ї. Магічні дії нерідко супроводжувались відповідними примовками:

Андрію, Андрію!
Я на тебе коноплі сію;
Спідницею волочу,
Бо дуже заміж хочу.

Вже у минулому столітті молодіжні ворожіння втратили свою магічну функцію і перетворились на традиційні ігри, що супроводжувались сміхом і жартами.

Для свята Андрія є характерною певна «карнавальна свобода». У цю ніч, як і в новорічну, негласно дозволялися деякі прояви антигромадської поведінки, які в інший час гостро засуджувалися і навіть підлягали покаранню за звичаєвим правом. У ролі «порушників порядку» звичайно виступали парубки та підлітки. Набір типових андріївських жартів не вирізнявся особливою вибагливістю: парубки знімали з воріт хвіртки і заносили на край села, підпирали кілком двері хати, вилазили на стріху і затикали комин, пускали в димар

горобців тощо. Особливо звитяжним вважалося вміння підняти воза і поставити його на чиюсь хату. Такі ритуальні безчинства творили здебільшого на подвір'ях, де були дівчата на порі.

Веселі андріївські та катерининські вечорниці припадали на період 40-денного Пилипівського посту і, отже, суперечили християнській моралі. Але спроби духовенства подолати цю традицію були безуспішними.

Символи свята: Калита.

Звичай: молодіжні вечорниці (парубоча складка); дівочі гадання; витанцьовування коцюби, кусання калити.

Обрядові страви: калита; вареники.

Необхідно: рукоділля, тісто, дрова, рушник утирати руки, готова Калита та прикраси до неї, вода, червоний пояс, коцюба, зварені вареники та посуд до них, атрибути для ворожіння.

Сцена прикрашена зимовими ялинками та стилізованими українськими рушниками. В глядацькій залі (по-під сценою) оформлений куточок святково прибраної української світлиці: лавка, стіл, піч, горщики, макітри, вишиті рушники, на долівці доріжки. На столі вишитий рушник, а на ньому запашний Хлопціб, сіль та мед, калина, яблука.

Лунає музика до зали заходить Господиня (Світлана Рубанович) і співає звертаючись до гостей «Зелене жито», після закінчення пісні звертається до глядачів:

Господиня: Добрий день, дорогі гості! Добрий день всі друзі, колеги та глядачі! Я дуже рада всіх вас бачити у себе в хаті! Спасибі, що завітали до мене сьогодні напередодні дня Андрія або Калити - найвеселішого свята молодості! Я хочу, щоб сьогодні ожили перед нами вечорниці в ніч на Андрія, а ігри, забави може нагадають комусь молодість!

Хай сьогоднішнє свято допоможе нам відродити народні традиції. 13 грудня день пам'яті одного із дванадцяти апостолів Христових – Андрія Первозданного. Старі люди казали, що святий проповідував християнство у Скіфії і дійшов аж до Києва, де на одному

із пагорбів поставив хрест, де й спорудили Андріївську церкву. Але ж це свято зветься ще й Калита – це дуже давня назва, і свято це припадає на темну пору року, коли як кажуть, день до обіду. Отож магичними ритуалами люди намагалися допомогти сонцю розгорітися. Свято Калити – це культ вогню, сонця а ще й шлюбна магія.

Ой, забарилася я тут з вами треба тісто готувати, скоро дівчата прийдуть.

(порається біля столу, готує все для тіста)

Десь здалеку чути пісню, вона наближається, і от вже у двері стукають. Господиня відчиняє двері, заходять дівчата (народний ансамбль української пісні «Калина»)

1 дівчина: Добрий вечір!

2 дівчина: З Калитою будьте здорові!

3 дівчина: З Калитою золотою, з пресвітлим Святом!

Господиня: Будьте і ви здорові.

4 дівчина: А чи можна завітати до вас на вечорниці?

Господиня: Заходьте, заходьте, дівчата! Вже час тісто місити, Калиту випікати.

1 дівчина: А що потрібно, щоб Калита смачна вийшла?

Господиня: Я розкажу вам, як випікати Калиту. Робиться вона у вигляді тонкого коржа. “Рік стоншився” – кажуть люди. Зараз ми замісимо тісто. Сипте борошно, цукор, кладіть мед, яйця, жир. Та не забудьте що кожна з вас повинна взяти участь у приготуванні цього солодкого коржа!

Ви, дівчата, розкачайте тісто, а ви ліпіть узорі – колоски, зубчики, зірочки, косицю робить. На коржі зробимо багато зубців, бо Хлопців та дівчат багато приїде. Посипимо зверху маком, змастимо медом, щоб солодка була. Зараз всі по черзі будемо місити тісто.

(Міють руки, втираються рушником)

Господиня: Одну спільну справу ми робимо, тому праця і вода, і цей рушник єднають нас.

Дівчата по черзі місять тісто, запрошують когось з глядачів допомогти, тихо співають.

Господиня: Дівчата, велике значення має складення дров у печі.

Дрова розкладаються хрест навхрест – це символ сонця і вогню. Оскільки вогонь здійснює важливу справу – випікає Калиту, то ми мусимо звернутися до нього з добрим словом. Тому розводячи його приказуйте:

Гори, вогонь, ясно,
Спечи нам Калиту красну,
Щоб ми її кусали
І горя не знали.

(дівчата повторюють)

Господиня: От піч вже вогнем надихалася і напалилася, пора й Калиту саджати.

Господиня: (до 1 дівчини) А ну, окропи перед Калитою дорогу! При цьому обов’язково треба приказувати: “Водице – студенице, окропи Калиті дорогу до печі від порогу, а від печі до стелі, щоб ми були гарні та веселі!”

(ставлять Калиту в піч).

Господиня: Давайте заспіваємо, дівчата, доки Хлопці прийдуть. (співає «Калина»)

Господиня виймає Калиту із печі. Кожна дівчина виймає квітку, чи калину, або стрічку і прикрашає Калиту. Її передають із рук у руки.

Господиня: Прикрашайте, дівчата, Калиту, прикрашайте! Побажання примовляйте!

1 дівчина: Чия квіточка з самого низу буде – та й заміж перша піде.

2 дівчина: На яку сторононьку, та й покриють головоньку.

1 дівчина: У Тетяни молодий зі сходу буде. А Олену на захід заведе.

2 дівчина: Оксану на північ, а Наталку на південь.

Господиня: Денне світле сонце лягло на спочинок і тепер Калита сятиме і в оселі, і в наших душах.

Дівчата: Сонце заходить, а Калита сходить. (Тричі).

1 Дівчина:

Ой, Калита, Калита,

Із чого ти вилита?

2 Дівчина:

Ой, я з жита сповита,

Ой, я сонцем налита,

Для красного цвіту,

По білому світу.

(Прикрашену Калиту поставили на стіл)

(співає «Калина»)

За дверима чути стукіт

1 Хлопець: Пустить до хати!

1 Дівчина: Гарненько попросить.

(Знову стукають).

2 Дівчина: Хто такий?

1 Хлопець: Пес рябий, баран круторогий, ведмідь клишоногий.

Пустить до хати.

1 Дівчина: Не пустимо в хату. Дуже вас багато.

2 Хлопець: Пустить ліпше, бо буде гірше!

Дівчата: Ми як візьмемо рогатини, поламаємо вам спину!

Хлопці: Дівчатонька, голуб'ятонька, та ми прийшли не битися, а миритися!

(Дівчата пускають Хлопців).

1 Хлопець: Добрий вечір, господині!

2 Хлопець: Добрий вечір всім дівчатам! З Калитою будьте здорові!

З Калитою золотою!

З пресвітлим святом!

(Кланяється, підходять до Калити).

Оце так Калита! Славна та красна, на увесь світ ясна!

Господиня: А де ж ваш старший? Хочемо на нього подивитися і перевірити, чи знає свій устав?

Старший: Мене старшим обрали, а устав наш такий: гуляти чесно, тихо та смирно, як слід чесному і поважному парубку, так як гуляли наші діди і батьки. Господиню на вечорницях шанувати, з

дівчатами поводитися поважно. Це є наш устав.

Господиня: Що ж гарного старшого вибрали! Вечорниці будуть добрі.

Старший: А чи вміють дівчата вишивти?

Господиня: Дуже гарно дівчата вишивають! Ану, дівчата покажіть свою роботу!

(рукодільниці показують Хлопціопцям та глядачам свої роботи)

1 Хлопець: А чи вміють ваші дівчата вареники ліпити?

1 дівчина:

Милі гості, просим сісти,

Вареники будем їсти,

Вареники не погані,

Вареники у сметані.

Їжте, їжте, просим щиро,

Вареники наші з сиром.

Вареники не погані,

Вареники у сметані.

(помічниці роздають гостям вареники)

1 Хлопець: Ох, і добрі вареники! Оце так вареники!

Господиня: Переконалися, Хлопці, що наші дівчата все вміють? А тепер покажіть на що ви здатні!

(виступ народного гурту «Мелодія душі» Котовського РБК)

Старший: Хлопці! Давайте пограємо. Хто буде Калетинським?

2 Хлопець: Я – Калетинський.

3 Хлопець: Я – Коцюбинський.

2 Хлопець: Добрий день, пане Калетинський!

3 Хлопець: Доброго здоров'я, пане Коцюбинський!

2 Хлопець: Чого пожалував?

3 Хлопець: Калиту кусати.

2 Хлопець: А я буду по зубах писати!

3 Хлопець: А я вкушу!

2 Хлопець: А я впишу!

3 Хлопець: Ой чи впишеш, чи ні.

Хлопці стрибають та кусають Калиту, дівчата мажуть їй сажею.

1 Дівчина: Ось тобі за те, що без пісні та танцю до Калити підійшов.

Старший: А що, Хлопці, давайте покажемо на що ми здатні, заспіваємо пісню!

(виступ народного гурту «Гармонія» Арцизького РБК)

Господиня: От вже й час ворожіння настав.

(дівчата ворожать, залучають глядачів та гостей)

Старший: Ой і веселі у нас вечорниці ! Та вже і час загадки розгадувати та в ігри грати!

(грає у ігри з глядачами, дівчатами та Хлопціопцями, загадує веселі загадки щодо запрошених клубних працівників, всі разом глядачі відгадують ім'я найкращого, вручає нагороди)

Господиня: От поволі затихають наші вечорниці

Не забудьте ви дорогу у наші світлиці

Хай любов і щире слово

Душу вам зігріє.

Пам'ятайте, вечорниці в ніч на Андрія.

(Всі разом з глядачами співають, танцюють «Гречаники» та «Картопельку»)

Редакційна група:
Упорядник:
Завідувач відділу НТФЕ - Кучеренко С.Г.
Редактор:
Шеренгова О.Ю.
Комп'ютерна верстка:
Дем'янишина К.Г.

